

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/2.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **PELGRIMS VAN HET HART. VLAAMSE
SONGWRITERS PUBLICEREN HUN
LIEDTEKSTEN IN BOEKVORM**

Sinds voor het eerst is geopperd dat Bob Dylan voor zijn songteksten de Nobelprijs voor Literatuur hoort te krijgen, komen steeds meer singer-songwriters in de verleiding hun werk ook in boekvorm te publiceren.

Dylan zelf, Lou Reed, Nick Cave, Joni Mitchell, allemaal hopen ze vroeg of laat op hun poëtische merites te worden beoordeeld en dus kunnen ook de Vlaamse chansonniers niet achterblijven. Veteranen van het luisterlied zoals Jan De Wilde, Lieven Tavernier en Kris De Bruyne, allemaal artiesten die ooit door Bob Dylan op het juiste spoor werden gezet, azen op een plek in uw bibliotheek en ook Stijn Meuris, bekend van rockbands als Noordkaap en Monza, is inmiddels voor de geur van drukinkt bezweken.

Jan De Wildes liedteksten werden in 2000 al eens gebundeld in *Niks aan dan vel*. Aangezien de artiest sindsdien niet erg productief is geweest, voegt *Dag meneer De Wilde* – ook de titel van een retrospectieve cd-compilatie – nauwelijks iets toe aan het vorige boek. Wél interessant is dat de songs dit keer vooraf worden gegaan door een tweehonderd pagina's tellende biografie.

De Wildes levensverhaal werd opgetekend door de Aalsterse technomuzikant Jo Bogaert, bekend van Technotronic en de wereldhit 'Pump Up the Jam'.

Toen de zanger zestien jaar geleden zijn voorlopige zwanenzang *Oude maan* opnam, stond Bogaert in voor de productie. Ondanks hun leeftijdsverschil delen beide artiesten een vergelijkbare achtergrond: ze bezochten dezelfde scholen, kregen les van dezelfde leraren en Bogaerts ouderlijke huis stond op vijfhonderd meter van dat van de familie De Wilde.

Jan, de jongste uit een gezin van drie kinderen, is kunstzinnig aangelegd en raakt al vroeg in de ban van muziek en schilderkunst. Zijn vader heeft voor hem echter een carrière als ingenieur in de elektromechanica in gedachten. Dat zoonlief, aan Sint-Lucas in Gent, alsnog plastische kunsten kan gaan studeren, ligt aan de vroegtijdige dood van pa De Wilde. Als adolescent is Jan actief bij een poppentheater, waar hij zich ontpopt als satiricus en improvisator. Ook in muzikaal opzicht legt hij een zekere veelzijdigheid aan de dag: hij speelt ukulele en klassieke gitaar en zingt zowel cantates van Bach als rock-'n-rollnummers van Eddie Cochran.

Georges Brassens en, veel belangrijker nog, Bob Dylan, tonen hem de weg naar de liedjesschrijverij.

In 1967 wordt Jan De Wilde tijdens een optreden ontdekt door Johan Anthierens, die in *De Standaard* een lovende recensie schrijft. De zanger profiteert van de kleinkunsthausse, doet podiumervaring op in cafés en parochiezalen, versiert een platencontract en wordt in Vlaanderen dra populair, dankzij zijn gevatte humor en wat Anthierens zijn "verrukkelijke onhandigheid" noemt.

In het volkse, proletarische milieu van Aalst heeft Jan De Wilde een voorliefde voor ironie en sarcasme ontwikkeld. Zijn liedjes wijken dan ook drastisch af van alles wat op dat moment in het Nederlands beschikbaar is. Zijn werk sluit aan bij de rauwe Angelsakische folkrocktraditie van Dylan, die hij nauwgezet bestudeert. De Wilde schrijft met veel zelfrelativering ('Ik kan het, ma', 'Jan de grote griezel'...), zet zich af tegen het kleinburgerlijke en voorziet zijn teksten niet zelden van dubbele bodems of – in het geval van 'Joke' en 'Tillie' – een vleugje erotiek. Bart Peeters beschouwt Jan De Wilde zelfs als "een voorloper van Prince", omdat hij het lef heeft "over zijn hormonen te zingen". De katholieke moraalridders zijn minder enthousiast: zij noemen de liedjes "aangebrand" en vinden dat ze het goddelijke gezag aantasten.

Stijn Meuris, Foto Alexander Popelier.

De Wilde is een lucide observator die met, pakweg, ‘Knikkerterrorist’, nieuwe begrippen in de taal introduceert, zich regelmatig aan parabels en pastiches waagt en, net als Randy Newman, de werkelijkheid als inspiratiebron gebruikt om er vervolgens een ironische draai aan te geven (‘Oorlog’, ‘Communisten’). De verhalen van strafpleiter en huisvriend Jef Vermassen vormen de aanzet tot ‘De goede nor’, ‘Huis van bewaring’ en ‘Zevenslager’. Maar over het algemeen worden De Wildes songs bevolkt door personages die onvolmaakt zijn en net daardoor de sympathie en het mededogen van de luisteraar opwekken: ‘Anneke Weemaes’ (“Ik vind haar minder valide dan een schoonheidskoningin”) of de gehandicapte Roger uit ‘Rolstoel’. Eén van Jan De Wildes beste songs, ‘Walter, ballade van een goudvis’, over een wat kleurloze, onbeholpen bankbediende, is een vrije bewerking van een gedicht van W.H. Auden, dat *compagnon de route* Kris De Bruyne onder zijn aandacht brengt.

Jan De Wilde beroept zich al zijn hele leven op “het recht op luiheid”, maar volgens Vermassen is hij vooral “een symbool van onthaasting”. Zijn teksten nemen weken, zelfs maanden in beslag en op de succesrijkste momenten in zijn carrière, zoals na de release van zijn cd *Hèhè!*, ervaart hij de publieksaandacht als verlamdend: te veel druk, te veel verplichtingen. Liedjes maken doet hij vandaag, op zijn 72ste, nauwelijks meer. “Ik heb alles gezegd wat

ik te zeggen heb”, luidt zijn excuus. Naar *Dag meneer De Wilde* te oordelen, laat hij in ieder geval een rijk en uitgepuurd oeuvre na.

Enkele van Jan De Wildes populairste liedjes, waaronder ‘De fanfare van honger en dorst’, vloeiden oorspronkelijk uit de pen van vriend en generatiegenoot Lieven Tavernier. Diens songteksten zijn nu verzameld in *Eerste sneeuw*, al vindt de auteur dat ze niet echt in een boek thuishoren. Liedjes moet je hóren, meldt hij in zijn inleiding. Het liefst met de muziek erbij. Daar is De Wilde het volmondig mee eens: “Een liedjestekst is geen gedicht.” Poëzie mag hermetisch zijn, maar een song dient meteen begrepen te worden.

Taverniers melancholische bespiegelingen worden in *Eerste sneeuw* voorafgegaan door getuigenissen van intimi. Sommige, zoals schrijver Bart Moeyaert, fotograaf Stephan Vanfleteren en zanger Gabriel Rios, zijn oud-studenten uit de tijd toen de man aan het Gentse Sint-Lucas-instituut letterkunde doceerde. Andere zijn voormalige studiegenoten (Jean-Pierre Rondas) of mediafiguren (Betty Mellaerts, Mark Lefever) die hem ook kennen en bewonderen als radiocolumnist of bedenker van novellen.

Zonder uitzondering benadrukken zij Taverniers schuchterheid en legendarische bescheidenheid. Zo ontstaat het beeld van de artiest als “gelukkige misantroop”, “betekenisvolle zwijger” en “interessante grijnzer”, van een sympathieke

amateur die, zeker op het podium, jarenlang een wat klungelige en onbeholpen indruk maakt. Net zoals zijn literaire helden Tsjechov en Nescio toont Lieven Tavernier zich een haarfijn observator, een portettist met woorden. Zo schildert hij in zijn liedjes vaak onbereikbare en geïdealiseerde vrouwen, zoals Charlotte Rampling of Laura Gemser. Op andere momenten gaat het om echte of vermeende geliefden, maar in 'Cathy' of 'Jeanine' worden ze symbolen van vereenzaming. Als songwriter toont Tavernier consequent empathie voor de zwakkeren in de samenleving en, althans tussen de regels, verontwaardiging over ongelijkheid en onrechtvaardigheid. Tegelijk inventariseert hij de krassen in de eigen ziel en de depressies die zich, in de dagen van zijn duisternis, soms van hem meester maken.

Lieven Tavernier is geobsedeerd door het verleden, is zich pijnlijk bewust van het onherroepelijke voorbijtikken van de tijd. Vroeger, de herinnering, het zijn steeds terugkerende "personages" in zijn werk. Rondas spreekt in dat verband van "heimwee naar een niet meer te betreden gebied", en merkt op dat ruim een kwart van Taverniers liedjes handelt over afscheid nemen en over pogingen om, tegen beter weten in, vast te houden aan een verloren jeugd. Het is geen toeval dat de zanger één van zijn platen de titel 'Niet voorbij' meegaf. Maar tegelijk lijkt hij vrede te hebben met zijn eigen vergankelijkheid: "Ik doe hier niet veel meer dan kijken / Kijken hoe het water loopt / Het is niet ver meer van de haven / Ik neem de laatste boot".

Eerste sneeuw gaat vergezeld van de hommage-cd *Geen kwaje vrienden*, waarop collega's zoals Stef Kamil Carlens, Roland of Raymond van het Groenewoud zijn werk vertolken. Eveneens van de partij is Kris De Bruyne, die eerder al op platen van Jan De Wilde te horen was en nu op zijn beurt zijn liedteksten heeft gebundeld. Het resultaat heet *In essentie*, al heeft de auteur ze voor de gelegenheid aangevuld met enkele verduidelijkende "bekentnissen". Ook De Bruyne is een exponent van Sint-Lucas. Hij groeit op in een gezin waar artistieke expressie als vanzelfsprekend wordt gezien. Thuis leeft hij op de "planeet van zijn verbeelding" waar hij te allen tijde heer en meester is.

Van kindsbeen af is Kris De Bruyne een verwoed lezer, want: "De goedgevulde boekenkast is de beste

vriend van de mens." Veel van zijn songs zijn ingegeven door schrijvers. 'Lieve Jacoba' is een getoonzet gedicht van Jan Arends, 'De wrede god' vindt zijn oorsprong bij *The Savage God*, een studie over zelfdoding in de westerse wereld van A. Alvarez. Op muzikaal vlak behoren Bob Dylan en Randy Newman maar ook Erik Satie en Jean Sibelius tot zijn voorbeelden. Van hen leert hij dat hij de nodige originaliteit en persoonlijkheid aan de dag moet leggen en dat een muzikant "geen reproductiefabriek" mag zijn. Zelf beschouwt De Bruyne zich als een rockzanger, die denkt als een jazzcat.

Patrick Riguelle noemt hem "de architect van de eenvoud". Zoals de meeste van zijn collega's schrijft Kris De Bruyne veel over de liefde en seksuele aantrekking. Hij ziet de vrouw als "pure, goddelijke macht en kracht", wat geïllustreerd wordt door onder andere 'Ons lief', 'Lydia d'Ile d'Yeu', 'Ik ben de enige' en 'Llano Estacado'. Naar zijn werk te oordelen leeft De Bruyne niet voor geld of macht, niet voor roem of eeuwigheid en evenmin voor volk, kerk of staat. Om die reden is hij ooit wel eens weggezet als rebel of "onhandelbare klootzak". Maar de artiest geeft zich nooit helemaal bloot en dat hij de ik-vorm gebruikt, betekent uiteraard nog niet dat hij per se zijn eigen standpunten vertolkt. Ook al leidt één en ander wel eens tot misverstanden, op zijn zesenzestigste kost het hem weinig moeite de liefde als zijn voornaamste drijfkracht te erkennen.

Reizen en uitheemse landschappen wakkeren zijn inspiratie aan (zie 'Winter in Wilton' of 'Castelli di Canero'). Schrijven doet hij echter uitsluitend in afzondering en dat leidt zowel tot ongein, type 'Het leven is kut' of 'Je suis gaga', als tot donkere, bespiegelende nummers. Zelf beschouwt de zanger 'Strindberg' als één van zijn meest cynische teksten: "Mannen verliezen hun geheugen / Als hun zaad is geloosd / Hetzelfde geldt voor vrouwen / Als de baby's zijn gezoogd / En de buik van het beest is opgedroogd." 'In levende lijve', geschreven in de euforie na de geboorte van zijn zoon, en 'Nieuwjaarsmorgen' behoren dan weer tot zijn hoopvolste songs. En met 'Winterstil' verdient hij, naar zijn eigen zeggen, de toegang tot de hemelpoort. "Als de wolf in de heuvels huilt / Over flanken van ijs / En het beest nog droomt in mij / Hou van mij." Hopelijk treft hij een portier die bereid is te luisteren.

Lang geleden, in 1999, stelde Kris De Bruyne samen met Stijn Meuris een boekje samen met de beste honderd Belgische songteksten, onder de titel *Sire, dit is rock & roll*. En zo slaan we een brug naar *Tekst & Uitleg*, het verzamelde werk van Meuris, die als zanger van Gruppenbild, Noordkaap en Monza, of later als solo-artiest, tot een jongere generatie behoort en zich ook veel manifester inschrijft in de luide rocktraditie. Zijn schrijfstijl is abstracter en impressionistischer dan die van De Wilde, Tavernier en De Bruyne. Betekenis is bij hem soms ondergeschikt aan de klank. “Op papier zegt het hoogstwaarschijnlijk niets, maar met de muziek erbij klopt het wél”, zegt hij.

In de marge levert Stijn Meuris vaak verhelderende commentaar bij zijn teksten, maar is hij ook behoorlijk streng voor zichzelf. ‘Regen & Ruïnes’ noemt hij “een gedrocht”, gevolgd door de bedenking “Waarom heeft niemand mij tegengehouden?”. Zo staan er nog meer missers in het boek: zijn liedjes gaan wel eens gebukt onder flauwe woordspelingen of stuntelig gerijmel (“Een traan welt op / Er is sprake van getob” of “Vroeger of later / Ik ben de toekomstpater”). Bovendien is de manier waarin hij in ‘Satelliet Suzy’ de u- en jij-vorm door elkaar haspelt, ongrammaticaal en weinig elegant. Daar tegenover staan prachtzinnen zoals “Jij steelt mijn hart / Maar ik krijg levenslang”, doordenkertjes zoals “De rijkdom houdt het rijkdom” of rake omkeringen van staande uitdrukkingen zoals “Wie niet voelen wil moet leren”. In ‘De telefoon weent’ zingt hij dan weer gevat over “een langdradige relatie”.

Meuris omschrijft zichzelf als “een pelgrim van het hart”, maar ook als “de zwartgalligste optimist die ik ken.” Hij heeft een hekel aan al wat fake is, aan kuddegeest en graaicultuur, neoliberalisme en gewetenloze besparingen, corruptie en latent racisme, schlagerzangers en dronken hooligans, gladde politici en hypocriete moralisten. Hij schrijft ecologische protestsongs, vraagt zich luidop af: wat is kunst? Wat is hip? In zijn teksten maakt hij geen geheim van zijn maatschappelijke overtuiging (“Jij bent te rechts voor mijn links”).

Vaak huldigt Stijn Meuris de afstandelijkheid van een buitenstaander (hij werkte jarenlang als journalist), maar de manier waarop hij in ‘Alles half’ of ‘Fantoempijn’ de leegte en de ontredde-ning, na de

zelfdoding van zijn vriendin, verwoordt, is haast ondraaglijk en hakt er diep in. En ondanks zijn uitgesproken engagement, is enig cynisme hem niet vreemd: “Het leven is eerlijk/Je krijgt niets terug”, noteert hij ergens. Maar dat boek pakken ze ons alvast niet meer af.

DIRK STEENHAUT

JO BOGAERT, *Dag meneer De Wilde: Leven en werk van Jan De Wilde*, Lannoo, Tielt, 2015, 344 p.

LIEVEN TAVERNIER, *Eerste sneeuw. Alle liedteksten*, Lannoo, Tielt, 2015, 192 p.

KRIS DE BRUYNE, *In essentie. Songs en andere bekentenissen*, Lannoo, Tielt, 2015, 192 p.

STIJN MEURIS, *Tekst & uitleg. Alle songteksten*, Lannoo, Tielt, 2015, 240 p.